

בית כנסת "אגודת אֶזְזִים רמב"ם"

רזוב אצ"ל 32 רמת עמידר, רמת גן

שנה ז' זודע שבט תשס"ג גליון מס' 68

חקר הלכה ומנהג: עוד על 'האם ניתן לכתוב סת"ם או לתקן ספר תורה, בעט נובע'

בגליון חדש טבת מס' 67, במאמרי 'האם ניתן לכתוב סת"ם או לתקן ספר תורה, בעט נובע', עסקתי בשאלה זו תוך שאני מראה פנים להיתרא. על בירורי הקצר הסכימו עמי כמה חברים, ואמרו שעל פי המקורות היסודיים שהעלתי ומה שנלמד משם, נראה שלא תהא מניעה מלעשות זאת, רק שכח המנהג או יותר נכון ההרגל לעתים יש בו כדי להסס, אבל בודאי כיון שהדברים מיוסדים, פשוט שהדבר מותר.

והנה הוגד לי ע"י ר' שמעון גולדשמידט הי"ו ששאל לסופרים, ואמרו לו בשם הגר"ש וואזנר הי"ו שהדבר היחיד שהינו מתיר לעשות, זה לתייג את האותות בעט שרטטים הידוע בשמות: "רפידוגרף" ו"קליגרפי". וטעמו ידוע בהתרו, משום שכל מעשה התיוג לא נאמר אלא למצוה מן המובחר ולא לעכב, וכמו שפסק הרמב"ם בפ"ז ספר תורה ה"ט, ובתשובה (מהדורת בלאו, ירושלים תש"ד). סימן קנד. וראה למרן בית יוסף, יורה דעה, סימן רעד ד"ה ואם חיסר, שהעתיק לשון רבנו בפ"ז ס"ת, ותמה עליו למה לא הזכיר תיוג אותיות שעטנ"ז ג"ץ הנזכר בתלמוד מנחות כט ב, ומתרץ שכל שאמר רבא הוא ללמד על מנהג הסופרים לזיינן, אך אין זה לעכוב ומכאן תובן מסקנת הרמב"ם. ואכן כך גם הבין ודייק ה"ט"ז סימן הנז' סק"ה שכתב בסוף דבריו: "אלמא דלישנא דצריך אינה מורה אלא לכתחילה, וכאן נקט רבא לישנא דצריך וזה סיוע לרמב"ם". והנה הטור, כשציין לדעת הרמב"ם וחלק עליו, סמך ידו על דרך השלילה, כלומר בעקבות שיטת אביו הרא"ש במחלוקתו עם שימוש רבה של הגאונים*, באמרו, שכל שלא עשה תגין נוספים בתפילין, או חיסר מהם, פסולים, ועל כך טען הרא"ש בהלכות תפילין שלו דף קכד א, שדבר זה לא נזכר בתלמוד, ולכן אין לפסול בתפילין. לכן הסיק והבין הטור שכיון שזכר רבא רק אותיות אלה, אזי דווקא לזה יהא פסול, כלומר מכלל לאו בדברי הרא"ש לענין תפילין, למדנו הן לענין ספר תורה שחייב לתייגן. אך ראה הבהרת המאה"ג הגר"י קאפח באות כג, בהסבירו שיטת רבנו ומנהג קדמונינו, וכן ראה פ"ה מזוזה ה"ד ובהערת מו"ר אות י-יא.

אכן לענין "קנה של ברזל" או מה שנקרא היום עט נובע, כבר העירני ידידי הסופר הנוודקן הרב משה צארום הי"ו על כל שכתבתי בגליון הקודם, ובכלל דבריו שכה"ר יונה לנדסופר (פראג תל"ח - 1678, שם תע"ב - 1712), בחבורו 'בני יונה' (פראג תקס"ג), כבר כתב על זה. ומתוך התבוננות בדבריו נראה, שהעדיפות היא ל"קולמוס של קנה" וטעמו ונמוקו עמו, אך מבהיר כי: "אכן נוהגין לכתוב בקולמוס ברזל כי הקנים אינם חזקים כ"כ, ולא יהיה הכתב מיופה כל כך, והחששות שכתבנו היא חששא רחוקה ואינה נמצאת בש"ס, ועדיף לעשות טצדקאות שיהיה הכתב מיופה, שכן כתב, זה אלי ואנוהו" (שם, דף ב ב, טור א).

לאור זה, איני רואה מקום מן הדין למנוע מלכתוב בסגנון כזה, וכאשר כתבנו בגליון הקודם, אך בודאי שלמעשה יש לסמוך על הוראת פוסק.

* על מעמדו של שימוש רבה של הגאונים, במקרים מסוימים, ראה מה שציניתי במאמרי 'השוכח להניח תפילה אחת', גליון ילקראת שבת מס' 324 סדר כי תשא תשנ"ט.

כתב וליקט: הרב אהרן קאפח

רבני תימן : רבנו אברהם בכהרה"ג יחיא צאלח זצ"ל (ה'תצ"ט- 1739 , ה'תקס"ט-1808)

כפי הידוע לנו, רבנו אברהם הוא בנו בכורו של מהרי"ץ, עליו כתבנו בקצרה בגליון מס' 66, ובן זה, היה המפורסם והבולט מכל אחיו.

נראה, שכל עוד האב הגדול היה בין החיים היה ר' אברהם חוסה בצל כנפיו, וכמעט שלא נודע כבעל מעמד בין גדולי חכמי הדור. אולם בשנותיו האחרונות של מהרי"ץ כשכבר לא היה בכוחו לצאת ולבא, מינהו כ"ריש טבחי דמתא", וכמו שכתב הרע"מ קורח: "מילא מקום אביו מהרי"ץ (=לאחר אסיפתו) בחברת הר"י צעדי והר"י משרקי, וכבר הפקידו אביו בחייו שוחט ובודק לרבים בבית המטבחים הצבורי" (סערת תימן, ירושלים תשי"ד, עמ' כג). ומכאן סלולה היתה דרכו של רבנו אברהם, כאשר נסתלק אביו בשנת תקס"ה-1805, להתמנות ראב"ד תחת אביו, והוא בן ששים ושש שנים.

בניגוד לאבי זקנו ר' צאלח בן יחיא (תכ"ד-1664, תק"ט-1749) שכתב לא מעט, ולאביו מהרי"ץ, שכתב הרבה, הרי שרבנו אברהם מיעט לכתוב, ומה שנשתייר בידיו הם תשובות פרי עטו, ושמועות הבהרות וסברות משלו שהובאו ע"י אביו בחבוריו. התשובות שנתפרסמו ממנו, הן בודדות בלבד ומניין יעלה לשבע כשהן נספחות לחלק ג של שו"ת 'פעלת צדיק' חבורו הגדול של אביו. תשובות אלה עוסקות בדיני קידוש, תחומין, אישות, מנהגי אבלות, תפלה (נשיאת כפים), קריאה בספר תורה, פסח (שם, עמ' קפז-קצג).

שמועות, הבהרות וסברות משמו, הביא כאמור לעיל, אביו לפחות בכתשעה מקומות. שלוש פעמים בפרוש 'עץ חיים' על התכלאל, בשלושה (!) מקומות בשו"ת פעלת צדיק, חלק ב, ושלושה בחלק ג. לפי מה שנתברר, ערכת חלק א של השו"ת נסתיימה בסביבות שנת תקל"ט-1779, ולכן אותם איזכורים באים משנת תק"מ-1780 לערך, ועד סמוך לפטירת מהרי"ץ, משום שהתאריך האחרון המופיע בתשובות מהרי"ץ הוא משנת תקס"ג-1803.

באחת מתשובותיו, מביא רבנו אברהם סייעתא מאביו, והוא כותב: "וכבר ראיתי אדוני עטרת ראשי אבא מארי שהיה מורה ובא כך אפין[לו] לכתחילה, וידוע שכל סתום לא עממוהו מכל ספרי הפון[סקים]..." (שו"ת פעלת צדיק, חלק ג, סימן א (רעז)). כפי שציינו לעיל, ניכר שמהרי"ץ חיבב מאד את בנו לרוב ידיעותיו, וראה לשלב בספריו חלק משאלותיו והערותיו. וכך הוא מציין בשמו: "הקשה בני אברהם יצ"ו..." (שם, חלק ב, סימן קנו). אף רבנו אברהם ראה להעיר הערותיו על תשובות אביו, ובמקום אחר מצאנו: "ואני הצעיר אברהם בנו מצאתי עוד ראייה לזה דארעא בחזקת בעלים קמא, מהרי"ט ח"מ (חושן משפט) סי' עה, תוך התשובה. ע"ש" (שם, סימן רסז א). ובחלק ג, סימן קסג: "והקשה בני אברהם יצ"ו, דהנה הרב ח"י תיקן בזה..."

בשנת תקס"ה, כאמור נתמנה רבנו אברהם ראב"ד למקהלות תימן, ובכהונה זו שימש כארבע שנים, עד אסיפתו בחוה"מ סוכות תקס"ט-1808. על תאריך פטירתו המדויק יודעים אנו ממה שכתב בנו ר' דוד (תקכ"ט-1769, תקצ"ט-1839), בזה"ל: "נסתלק אמ"ו (אבי מורי ורבי) אברהם נע"ג שנת בק"ד (=תקס"ט ליצירה), ביום א' שהוא יום ב' חה"מ דסכות" (משה גברא, חכמי ישראל שבתים-מהרי"ץ, בני ברק תשנ"ד, עמ' 8).

רבנו אברהם נאסף לחיי נצח בחוה"מ סוכות תקס"ט-1808 והוא בן שבעים שנה

כתב : הרב אהרן קאפח

ברכות לחברים שמואל ואדיר קרסו להולדת הנכד הבן דניאל מאיר

שיעורים וחוגים המתקיימים בבית הכנסת:

יום שלישי שעה 18.00	שיעור עם הרה"ג רצון ערוסי	רמב"ם הלכות תרומות
יום שני שעה 20.00	שיעור עם הרבנית יונה כהן -	שיעור לנשים מעניני דיומא
יום שבת שעה 04.30	שיעור עם שלמה שוכר -	משנה עם פרוש הרמב"ם
יום שבת שעה 14.00-16.00	שיעור עם הרב אהרן קאפח	גמרא מסכת ברכות רמב"ם הלכות שבת
מוצש"ק שעה 18.00	שיעור עם הרב אהרן קאפח	אגרות הרמב"ם
בימים א-ה מתקיים כולל פנסיונרים בין השעות 08.00-09.00	בהשתתפות הרב אריה נדב.	
בימים א-ד מתקיים שיעור במדרש הגדול ובמסכת חולין בין השעות 16.00-19.00	עם שלמה שוכר.	
ביום חמישי מתקיימת קריאת פרשת שבוע שנים מקרא ואחד תרגום בין השעות 17.30-19.00.		

שעות התפילה לחודש שבט

שחרית שבת : 06:45 מנחת שבת : 16:00
שחרית חול: מנין ראשון תפילה 05.30 שני וחמישי 05.15 מנין שני : תפילה 06.00 מנחה וערבית בחול 16.30

השתתפו בהכנת הגיליון : משה חמדי והרב אהרן קאפח

לתגובות והערות ניתן לכתוב לפי הכתובת רחוב סירת דוכיפת (התבלנים לשעבר) 10 רמת גן